

tandó állványzatról megvalósítható a falak kutatása, mely különösen a benne található másodlagosan befa-lazott faragott kövek miatt érdekes. Ezek után kerülhet sor az épület boltozására, a templombelső igény szerinti térkialakítására, majd a külső és belső falfelületek vako-lására. Terveink szerint ezzel párhuzamosan folytatható a külső ásatás, melyre – a szakmai indokokon túl – azért is szükség van, mert a templom helyreállítása során több olyan műszaki kérdés vetődik fel, melyre csak az ásatási adatok ismeretében tudunk válaszolni. Úgy véljük, a mű- emlékegyüttes teljes kutatása a millenniumi év végéig nem fejezhető be, mindössze a jezsuita templom helyre- állítása juthat el olyan szintre, hogy az ünneppsoro- zat keretében bemutatható legyen. Az ehhez szükséges kiszolgáló funkciók elhelyezésére a meglévő épületeket (a volt büfé, az egykori vidámpark portaépülete) cél- szerű felhasználni. Az 1930-as években feltárt romok állagvédelmére mindenképpen sort kell kerítenünk 2001-ig a bemutatathatóság és egy esetleges további fel- tárás érdekében. A környezet rendezését csak oly mér- tékig kívánjuk megvalósítani, hogy a templom és köz- vetlen környezetéről a csapadékvíz elvezetése megold- ható legyen.

JUAN CABELLO – FÜLÖP ANDRÁS – KOPPÁNY ANDRÁS –
MÁTÉ ZSUZSA

333. Visegrád, Általános iskola (Pest megye) Kk

Falkutatást végeztünk az iskola régi épületén Bozóki La- jossal, Bodó Balázssal és Szóke Mátyással. Az épület D-i és É-i külső homlokzatáról teljesen, a K-i-ről részlegesen leverték a vakolatot, a belsőben pedig a földszint É-i vé- gén lévő kis szoba kivételével mindenhol lehetőségünk volt a falkutatásra. Ásatást csak a földszint két D-i szobá- jában, illetve kívül, a K-i homlokzat előtt végezhetünk.

A kutatás során megállapítottuk, hogy a jelenlegi épület É-i kb. 2/3-ad része néhol teljes magasságában középkori D-i zárófalát a 18. században elbontották, ennek két végét és az oldalfalakon a lefaragott csonk- jait feltártuk. Szintén előkerült a DNy-i külső falsarok eredeti, erősen megégett sarokarmírozása is, a földszin- ten és az emeleten egyaránt. A sarokarmírozás mel- lett a földszint Ny-i falán egy ajtónyílást találtunk: a külső falsíkon egy élszedett profilú, félkörte-tagos for- májú szemöldökgyámmal ellátott ajtókeret jobb old- alát bontottuk ki. A keret bal oldala az újkori folyosó miatt elpusztult.

Az É-i fal emeletén belülről egy középkori ablak- fülke baloldali szélét fogtuk meg, a záradék már elpusz- tult, de a boltozat szegmensívét indító téglalenyomata még felismerhető volt. Az ablakkáván jó állapotban meg- őrződött a középkori vakolat. A keleti fal É-i fele közép- korinak bizonyult, egy kőkeretes falfülke is előkerült be- lőle. A homlokzatszakasz közepén egy nyíláskeret-fülke kő-sarokarmírozásának csonkjait találtuk meg. A közép- kori fal középső és D-i fele nagyrészt elpusztult.

Az iskola D-i szobájában egy következő, D-re hú- zódó középkori ház É-i falának részletét tártuk fel.

A török korban elpusztult település 17. század végén megindult újratelepítése során a telepések ezt a viszony- lag jó állapotban álló, bár romos házat alakították át temp- lommá. A még szintén álló, de romos középkori templo- mok méretük miatt helyreállíthatatlanok és alkalmatlan- ok voltak az új betelepülők számára. Az új templom épí- tését még 1698-ban a kincstári birtoklás idején kezdték meg, de csak 1700 után, már a Starhemberg család fe- jezte be. Az 1701-ben már használható épületnek még nem volt meg a felszerelése, valószínű, de nem az újon- nan kialakult magasabb járószintről egy új ajtót nyitot- tak az egykori templom felé. E miatt az ajtó miatt le kel- lett bontaniuk a diadalívet és vele együtt a rá támasz- kodó szentélyboltozatot is. Helyette fafödém készült.

Lehetséges, hogy még ebbe a periódusba tartozik az É-i homlokzatán feltárt tagolás. Itt a középkori fala- zatra tapasztott lapos tetőcserepekből, téglákból kiemel- kedő faltükröket alakítottak ki, köztük pedig rácsos le- nyomat látható.

Bizonyosan ebben a periódusban történt, hogy a templom déli kapuját befalazva, azt fülkévé alakították és kivakolták.

Feltételezhető, hogy a jelenlegi ablakosztás és vele együtt a szinttagolás is csak az 1871-es átépítéskor ké- szülhetett, amelyet a K-i bejárati ajtó fölé helyezett vö- rös márvány tábla keltez. Ennek felirata a következő:

AEDIFICIUM HOC QUONDAM ECCLESIA
SUMPTIBUS COMMUNITATIS OBLATIS QUE
ALIORUM IN USUM IUVENTUTIS EGREGIE
INSTITUENDAE LIBERALITER ADAMTATUM
MDCCCLXXI

Ekkor az egykori déli kapuból kialakított falifülkét leszűkítették, és ablakot vágtak bele. Feltehetően már ebben a későbbi periódusban falazták be a templomablakokat is. Helyettük öttengelyes K-i, valamint egyten- gelyes É-i és D-i homlokzatot alakítottak ki. Az épület terét fafödémekkel osztották meg. A fafödémeket a 20. századi betonfödém elpusztította.

A templom második, 1756-os canonica visitatioja szerint a templomot ekkor már átépítették. Az újjáépí- tésre ezek szerint még 1756 előtt, a Starhemberg család birtoklása idején került sor. A jegyzőkönyv öt oltárt so- rol fel: a Keresztelő Szt. Jánosnak szentelt főoltár mel- lett Szűz Mária, Szent Gyula mártír, Szent Rókus és Se- bestyén, valamint Szent Anna és Vendel oltárait. A Szt. Gyula oltár alapítója Riegler Jakab uradalmi tiszttartó, aki 1746–1756-ig viselte e tiszteket. Ő az uradalomban több jelentős építkezést is végzett. Minden bizonnyal a temp- lom átépítése is hozzá köthető. A 18. század közepén lét- rejött állapotot mutatja Leonhard Schade esztergomi épí- tőmester 1773-as alaprajza, amit a kamra számára mért fel. Ugyancsak ő készítette a templom és a plébánia egy- üttes felmérését, amely a templom Ny-i homlokzati raj- zát is tartalmazza. 1783-ban az épületet tatarozták.

Az 1746–1756 közötti építési periódusban a templom szentélyét beboltozták. Schade alaprajza itt keresztboltozatot jelöl. Ennek homlokív-lenyomatait megtaláltuk mindhárom falon – a diadalívet később nyomtalanul elbontották. A homlokívek helyén leverték a belső vakolatot, de alatta és felette meghagyták, és nem is vakoltak rá újabb réteget. Talán ebben a periódusban épült a Ny-i oldalra a sekrestye. A Ny-i homlokzat É-i felén megtaláltuk a később elfalazott sekrestyeajtót.

A templom iskolává alakítására az új templom elkészítése után kerülhetett sor. 1787-ből fennmaradt egy iskolává alakítási terv Hacher Ferenc Xavér ácsmestertől. E szerint az épület visszabontását tervezték földszintes méretűre, a K-i oldalon nyolc, az É-i és D-i oldalon pedig egy-egy tengelyes homlokzatokat alakítottak volna ki, a volt sekrestyét pedig alápicézték. E tervből a jelek szerint a sekrestye alatti pince, valamint az épületet kettéosztó folyosó és a hozzá tartozó új ajtók valósultak meg. Mivel a folyosó falain kívül az épületben nem maradtak fenn 20. század előtti válaszfalak, a 18. század végi iskola belső tagolását nem ismerjük.

A sekrestye alatti pince építése során, járósíntje megemelkedett. A boltozott pince ma is betömve bár, de épységben megvan. A régi sekrestyeajtót falifülkévé alakították, és tőle délre bizonyos, hogy ezek az adatok már ugyanarra a Keresztelő Szt. János templomra vonatkoznak, amely 1712-ben készült el teljesen. Visegrád ekkor kapott újra plébánia rangot. A Starhembergek adományozták az épület felszerelését is. 1732-ben készült az első canonica visitatio, amely az épületet már rossz állapotúnak írja le, a falakon repedéseket említ, és renoválást tart szükségesnek. A leírás szerint a templomban fakarzat állt, valamint megemlít egy nagy kő keresztelőmedencét.

A középkori és 18. századi fal között sok helyütt földet találtunk, ami huzamosabb ideig tartó romos állapotra enged következtetni. Az átépítés során a régi ház pincéjét betemették, déli végét elbontották, és dél felé az épületet megtoldották. A toldalék falzatában és főleg sarokarmírozásaiban több középkori faragott követ használtak fel, másodlagosan például egy ablakosztósudár darabot, amelyet ki is emeltünk. Az új déli homlokzat közepén egy széles ajtót, felette pedig egy kis ablakot alakítottak ki. Az ajtó kiváltó ívének két oldalán egy-egy erőteljes gerendalyuk jelentkezett, ami talán valamilyen előtetőhöz készülhetett.

A bővítmény oldalfalaiba a földszinten 2-2 nagyméretű falifülkét alakítottak ki. A nyugatiakat befalazva találtuk meg, a keletieket később ablakká alakították. A fülkék közül a két északi az 1773-as Leonhard Schade felmérés szerint oltárfülke volt.

Az emeleti szinten több helyütt épységben előkerült az első barokk periódus vakolata az eredeti sík, fafödém aljáig. Ebben a periódusban készültek a templom félköríves ablakai. A Schade-féle felmérés szerint a K-i és a Ny-i oldalon 3-3 ablak volt. A nyugati ablakokból az É-it kívül és belül is meg tudtuk kutatni. Az ablak befelé tölcséresedő bélletű, keret nélküli félköríves nyílás volt.

A D-i ablakot csak kívülről tudtuk megvizsgálni, a középsőt viszont a 20. századi lépcsőház teljesen elpusztította. A K-i oldalon csak a belsőben tudunk kutatni, az É-i és a középső ablak elő is került, a D-it viszont egy újabb ablak elpusztította. Előkerült még a szentély hátsó, É-i falán is egy olyan ablak, amit a későbbi felmérés már nem ábrázol.

Talán ehhez az első templom-periódushoz tartozhat a szentély alatt feltételezhető pince. Erre csak két pinceablak-nyom utal. Az egyik a mai ÉK-i földszinti ablak parapetében ismerhető fel, a másik a sekrestyeajtó mellett. Ez utóbbi falifülkeként a 20. században is nyitva lehetett. A templom belsejét téglapadlóval burkolták és a templomon belül és kívül egyaránt temetkeztek.

BUZÁS GERGELY

334. Visegrád, Ferences kolostor

(Pest megye) Kő

A Radnóti Miklós Gimnázium diákjaival, majd az ELTE középkoros régészhallgatóival ásatást végeztünk a visegrádi ferences kolostor ÉNy-i részén, valamint az udvar ÉNy-i sarkában. Befejeztük a konyha feltárását az első periódus pincéjének szintjéig (98. XXXI. szelvény).

A konyha járósíntje alatt tavaly feltárt fa vízvezeték-csatorna alatt egy cserépcsatorna maradványát találtuk meg, ami feltehetően a refektórium lavabójához vezetett. A facsatorna a vízvezetést szolgálhatta, irányában át van törve a konyha K-i fala a küszöb alatt, valamint a K-i kerengő fala is. Ezek az irányok a kút felé vezetnek. Vagy ide vezették be a vizet, vagy az É-i kerengőajtó alatt átvezető csatornába, amennyiben az É felé kivezetett és nem az is a kútba vitte É-ről a vizet. A konyha kéménypillérei a helyiség alatti korábbi pince betöltésébe voltak belealapozva. A pincének feltártuk belülről a teljesen épen maradt keretű, befalazott D-i ajtaját. A befalazás aljában felhasználva egy Zsigmond-kori nyíláskeret szárkő is van. A pince ablaka eredetileg É felé nyílt, rézsűjének alja megmaradt. A pince betöltésében végig megfigyelhető volt egy fehér, durva, mészkő-sifrából álló réteg, amelyből késő gótikus faragványtöredékek kerültek elő, minden bizonnyal a kolostor késő középkori átépítésekor keletkezett kőfaragó-sifra egy részét helyezték el itt. Hasonló réteg a helyiségtől É-ra, a Fő u. 37. telken is előkerült a Zsigmond-kori járósínt felett.

Az ÉNy-i szárnynak a konyhával szomszédos K-i helyiségét feltártuk, valamint a Ny-ról szomszédos helyiség szélét is elértük (99. XXXIII-XXXIV. szelvény). A keleti helyiség alatt teljesen ép téglaboltozatos pincét találtunk. A boltozat másodlagosan van beépítve, a Ny-i falon megvannak a korábbi fafödém gerendafészkei, valamint egy ablak. Ez az ablak nincs befalazva, bár jelenleg a boltváll fölé nyílik. Mivel Héjj Miklós már korábban kiásta, nem tudjuk, hogy a befalazást ő távolította-e el, vagy már ő is nyitva találta az ablakot. A helyiség eredeti bejárata elpusztult, az egyetlen lehetséges helyén, a déli falon jelenleg újkori pincegádor helyezke-